

Владимир ШЕБЕК,

студент Докторских студија на Правном факултету у Крагујевцу

УДК: 159.97:343.61

Примљено: 13.09.2010.

Прегледни научни чланак

ФЕНОМЕНОЛОШКА ОБЕЛЕЖЈА ХОМИЦИДА И ХОМИЦИДАНАТА

КРИМИНОЛОШКА ИСТРАЖИВАЊА НА ТЕРИТОРИЈИ ГРАДА КРАГУЈЕВЦА ЗА ПЕРИОД 1999-2009. ГОДИНА

"Дакле, сада знамо све, осим због чега је
актуелно убиство почињено."

Freud

Феноменолошка слика криминалијетета стално се мења. Свеи данашњице обележава пораси укуино броја кривичних дела, нарочиио оних најтежих ијавних облика санкционисанои ионашања на чијем је ирвом месту кривично дело убистива. Први корак у суиройстиављању ијавама криминалијетета, ире свеиа најтежим облицима какво је кривично дело убистива, је учење о њеиовим ијавним облицима, о учестиалосии, бројности, расироситрањеносии, начину на који се оситварују, као и њеиовом извршиоцу. Приближити наведена сазнања о ијавним облицима убистива, феноменолоији савременои извршиоца кривичнои дела убистива и иокушај иденитификовања фактора криминизације убиством, циљ је овои рада. Ретросективво иситраживање је обухватило иодаике хомицида за иериод 1999-2009. иодине извршених на иериторији града Крагујевца. Иситиани су иараметри који се иичу извршиоца, жриве и самои чина убистива. Коритићени су методи дескриптивне ситииситике иодаика који су евиденитирани у иравосудним и друим државним орјанима. У иероду 1999-2009. иодине, извршено је 146 викиимизација убиством и убиством у иокушају. Свршени облик убистива забележен је у 61 случају, док је за извршење иситих иријављено 66 лица. На основу резултата криминалошкои иситраживања, иоитврћена је иретитоситавка о хетероитеносии иоулације извршилаца кривичнои дела убистива, као и ијавних облика самои инкриминисанои чина. Ииак, довоћењем у међусобну везу

прикуљених подашака, моуће је даии одређене закључке о феноменолошким обележјима хомицида и хомициданаиа, шиио је иредсйављено у закључним размайрањима ової рада.

Кључне речи: феноменолоија, хомицид, хомициданиї, демоїрафска сйаиисйика.

I. УВОДНА РАЗМАТРАЊА

Хомицидално понашање¹ је одликовало људски развој, од његовог биолошког постанка, периода првобитне људске заједнице, првих друштвених организовања па све до савременог друштва. Тако, свако време има своје виђење хомицидалног понашања. Без обзира у ком времену је извршено, убиство је третирано као кршење највиших религијских, моралних или законских забрана и праћено је најоштријом реакцијом.

За грађане, убиства представљају најопаснији вид криминалне активности који неминовно ствара осећај страха, неспокојства и могу бити важан фактор осећања небезбедности. Није случајан податак да се безбедност одређене људске заједнице мери бројем извршених убистава, а успешност рада полицијске организације, бројем расветљених убистава.

Било лаичко или научно проблематизовано, проблем убистава неизбежно почиње питањем: Ко стоји иза извршеног убиства – ко је то урадио? Претпоставка је да као и што су убиства у криминолошком смислу хетероген феномен, тако су и извршиоци убистава хетерогена популација. Ипак, могућа је типологија извршилаца с обзиром на њихова лична својства, коју је могуће довести у везу са феноменолошком типологијом убистава.

Овом приликом би било значајно навести поделу – типологију хомицида која је предложена од стране Block i Christakos,² који су сва убиства класификовали на експресивни и инструментални хомицид. Мада експресивни и инструментални хомицид нису "идеални типови" и у реалности се ретко срећу у "чистом" облику, ипак их је могуће релативно лако и успешно идентификовати на основу карактера непосредне мотивације извршилаца. У најкраћем, експресивна

¹ Лат. homicidium – убиство;

² C., Block,– A., Cristakos, *Trends, Risks and Interventions in Lethal violence: Proceedings of the Third Annual Spring Simposium of the Homicide Research Working Group*, Washington DC, U.S. Department of Justice, p. 145-157;

убиства јесу афектно, реактивно насиље, где се примарни мотив исцрпљује самим испољавањем насиља и наношењем повреда, односно уништењем друге особе, док је код инструменталних убистава насиље превасходно средство постизања неког другог циља, који се по правилу своди на материјалну добит (поред убистава "по уговору" и убистава при разбојништву и разбојничкој крађи као типичних облика инструменталних убистава, реч је и о убиствима унутар криминалног тржишта и криминалних организација ради успостављања хијерархије, уклањања ривала, сведока и сл.).³

Ово истраживање је спроведено са тежњом да се размотри што више димензија појавног облика кривичног дела убиства, учесталости, бројности, распрострањености, начину извршења, као и утврђивању личних својстава извршиоца са покушајем идентификовања фактора криминализације убиством. Наравно, свако криминолошко изучавање има смисао само онда када резултати тог истраживања могу бити основ за предлагање мера превенције.

У новије време, у нашој земљи није извршено неко подробније криминолошко истраживање хомицида. Већина истраживања пажњу је усмерило на друге облике испољавања криминалних понашања, као што су имовински деликти. Убиства, с обзиром на бројност, представљају мање масовна кривична дела, али се на друштвену опасност и обим убистава не може гледати на исти начин као на бројно стање и друштвену опасност од других кривичних дела, зато што су личне и друштвене последице хомицида теже.

Емпиријско истраживање убистава у Крагујевцу, чији ће резултати бити презентирани у трећем поглављу овог рада, пружа проверу широко заступљене тврдње о веома хетерогеним појавним облицима убистава и њихових извршилаца.

Обрада и анализа података учињена је на начин за који се очекивало да ће пружити могућност идентификовања феноменолошких типова убистава и њихових извршилаца. Истовремено, тежило се ка томе да се прикупљени подаци обраде и прикажу на начин који омогућава и олакшава њихово поређење са резултатима других криминолошких истраживања убистава спроведених на домаћим просторима и у свету.

На основу резултата добијених емпиријским истраживањем, извешће се одређени закључци у вези са феноменом хомицида, и биће представљени у

³ Б., Симеуновић-Патић, *Убиства у Србији у контексту транзиције и рата*, Темида бр.4, 2003, 34;

закључку овог рада, а који могу бити од користи како за потребе државног сектора, тако и за потребе осталих заинтересованих истраживача.

Статистичка истраживања проблема убиства на свој начин могу бити веома интересантна, али на други начин могу бити сувопарна па чак у извесном смислу и опасна. Бројеви, сами за себе, могу деловати сасвим убедљиво и уколико се не подвргну одговарајућем критичком сагледавању, могу довести до сасвим погрешних констатација и закључака, па и до својеврсних манипулација. Ипак, статистика нам помаже да сагледамо да ли, шта и колико тога треба мењати у друштву да би се људска агресивност и њихова склоност ка убијању, у одређеној мери држали под контролом. Сагледавање да ли расту или опадају стопе криминалитета, поред наведеног, може бити корисно и у циљу предлагања мера казнене политике законодавца или судова да би се криминалитет држао под контролом.

Статистика нам не даје готова решења, али нам ипак пружа добре путоказе за сагледавање у којем правцу треба тражити одговоре на питања која стоје пред нама.⁴

II. ПОДАЦИ О УБИСТВИМА У СВЕТУ

Занимљиво је погледати какве су статистике убистава у појединим земљама света, односно које земље по броју извршених убистава можемо сматрати небезбедним, а које по истом критеријуму безбедним. Наравно, податке који су означени бројевима, као и друге сличне податке, треба узети са резервом из разлога неједнаке методологије вођења статистике и вредновања података. То доказује постојање уредних статистичких показатеља за неке земље, док је за друге то мање уредно. Такође, упоређивање података из криминалних статистика често је и пред проблемом различитог дефинисања кривичног дела убиства у кривичним законодавствима.

Последња међународна студија истраживања убистава у свету, спроведена је 2004. године и публикована у Женевској декларацији о оружаном насиљу и развоју.⁵ Резултатима истраживања је процењено да је током 2000. године у свету

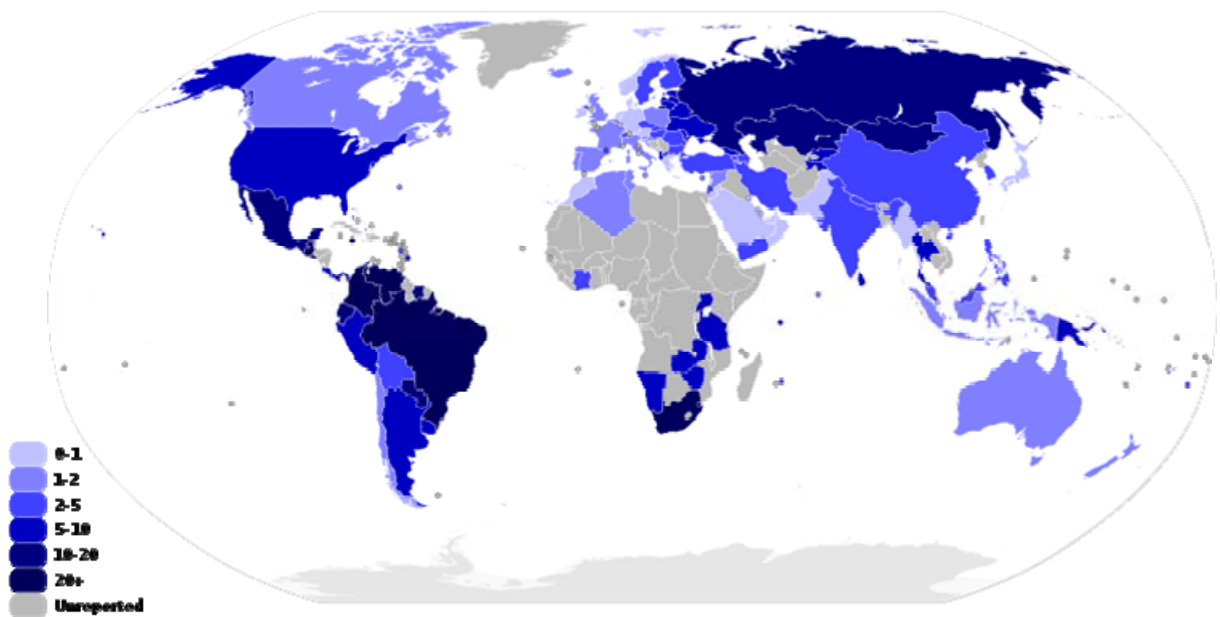
⁴ Ј., ЊИРИЋ, *Убиства у оцлегалу статистици*, Правни живот бр. 9, 2005, 178;

⁵ World Health Organization (WHO), *First ever Global Report on Violence and Health released*, Geneva, 2004. Доступно на интернет адреси: <http://www.genevadeclaration.org>, посећено 20.04.2010. године, (Светски извештај о насиљу и здрављу је први свеобухватни извештај те врсте за

извршено 490.000 виктимизација убиствима. Закључено је да је глобална стопа убиства 7.6 на 100.000 становника. Такође, резултати истраживања су дали јаснију слику "опасних места" на планети. Тако, истраживање је показало да Јужна Африка има стопу од 31.7 убиства, Средња Америка пријављених 29.3 убиства, Јужна Америка 25.9, Западна и централна Африка 21.6, Карипски појас 18.1, Северна Америка 6.5, Азија 3.2, док је забележено да Западна и Централна Европа имају стопу од 1.5 убиства на 100.000 становника. Наведени подаци су илустровани на слици 2.1.⁶

Посматрано кроз временски оквир, светска статистика убиства није нимало охрабрујућа, посебно ако се има у виду неоппадајући тренд криминалитета насиља. Тако, на основу приказаних података, дневни просек виктимизације убиством у свету је 1342 убиства, сваког сата приближно 56 убиства, односно приближно једно убиство сваког минута (0.93).

Слика 2.1 Стопа убиства у Свету

решавање проблема насиља као глобалног проблема. Смрт због насиља чини га једним од водећих проблема нашег времена.)

⁶ Доступно на интернет адреси: <http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/2/20/Map-world-murder-rate.svg/800px-Map-world-murder-rate.svg.png&imgrefurl> , посећено 20.04.2010. године.

Сједињене Америчке Државе: Најразвијенија и најмоћнија земља света, по свим параметрима, представља државу са највише извршених криминалних понашања. Анализирајући податке за извршена убиства у току 2008. године на територији САД, а које су преузете из публикације Федералног истражног бироа,⁷ долазимо до података да је током 2008. године било 16.272 виктимизација убиством. Наведени број исказује стопу од 5.4 убиства на 100.000 становника.⁸ Од наведеног броја убистава највећи проценст виктимизација је забележен у највећим метрополама (89.4%). Анализа података по полу показује да 90.1% извршилаца мушког пола, а 9.9% су жене. Од наведених виктимизација, њих 70.3% су извршена ватреним оружјем, док су за тим најзаступљенијим средством извршења следили нож и други оштри предмети са учешћем од 14.1%. Међу извршиоцима најзаступљенији су они у категорији старости од 20 до 24 године.⁹ Однос извршилац – жртва карактерише знатан број познатих извршилаца жртви (56%). Од наведеног броја познатих извршилаца убиства, њих 29.8% убијено је од стране чланова породице, а 70.2% од стране познаника. Трећина жена жртва убиства су убијене од стране њихових мужева или момака, а 2.7% мушких жртва су убијени од стране брачног партнера или девојке.

Руска Федерација: За разлику од САД, у Русији је крајем прошлог века било великих турбуленција у броју виктимизација убиством. Док је стопа убистава осамдесетих година прошлог века била изједначена са стопом убистава у САД, тај тренд се није дуго задржао. Већ крајем осамдесетих година и почетком деведесетих, број убистава у Русији се готово утростручио и био је међу највећим у свету. Стопа убистава у Русији је приближно 20 на 100.000 становника, што је забележено 2000. године, док у даљем периоду бележи пад.¹⁰ Тако је број од

⁷ FBI, *The Uniform Crime Reporting (UCR), Crime in the United States (CIUS)*, доступно на интернет адреси: <http://www.fbi.gov>

⁸ Ако погледамо стопе убистава у САД, може се констатовати да оне бележе наглије скокове у годинама које су карактеристичне по неким изразитим социјалним кризама. То су времена двадесетих и тридесетих година прошлог века, па затим време почетка седамдесетих година, време "нафтног шока" и знатне рецесије, која са извесним прекидима траје и до данас. Крај деведесетих година прошлог века, се доживљава као време знатнијег економског просперитета, за време администрације председника Клинтона, где су забележени најосетливији падови стопе убистава. Опширније у књизи James Alan Fox – Marianne W. Zawitz, *Homicide Trends In the United States*, Northeastern University 2002.

⁹ Када су статистике САД у питању, битно је поменути да је у периоду 1976-1997 године, просечна старост жртве убиства са 35 пала на 31 годину, док је просечна старост извршилаца са 31 пао на 26.4 године са тенденцијом даљег опадања старости извршилаца.

¹⁰ *Measuring homicide in Russia: a comparison of estimates from the crime and vital statistics reporting systems*, Social Science & Medicine, Volume 57, Issue 8, October 2003, p. 1343-1354.

31.200 убистава у 2000-ој години пао на 17.681 случаја убистава извршених у 2009-ој години.

Канада: За разлику од суседне САД, Канада представља земљу са малом стопом виктимизација убиством. Ова стопа се креће од 1.95 (2004); 2.06 (2005); 1.86 (2006); 1.80 (2007) и 1.83 (2008) гледано у односу на 100.000 становника.¹¹ Западне територије Канаде су забележиле већу стопу убистава, међу којима се издвајају покрајине Manitoba, Saskatchewan и British Columbia. Покрајине New Brunswick, Newfoundland и Labrador and Quebec су наставили тренд ниских стопа убистава. Иако се једно од шест убистава изврши у Торонту, исти бележи ниску стопу виктимизације убиством од 1.9 на 100.000 становника. Од укупног броја пријављених убистава током 2007 године, жртва убиства је познавала извршиоца у преко 80% случајева. Оно што задњих година потреса стање безбедности у Канади је податак о растућем броју убистава у оквиру банди. Тако је свако пето убиство извршено у обрачуну банди. Од тог броја, већина је извршена уз употребу ватреног оружја, што доприноси расту апсолутног броја убистава извршених уз употребу ватреног оружја, иако је Канада позната као земља са добром контролом промета оружја, што је у претходним годинама резултирало малом стопом убистава не само уз употребу ватреног оружја већ и уопште.

Јапан: Оно што је вечита енигма за криминологе, је податак о веома ниској стопи криминалитета, а уједно и убистава у Јапану. Са просеком од око једног убиства на 100.000 становника, Јапан представља једну од најбезбеднијих земаља на Свету. Неки криминолози такво стање правдају уређеним кривичним законодавством, а пре свега и ригорозном контролом оружја. Поред полиције и војске, једине особе које могу поседовати оружје су ловци (занимљив је податак да чак и нека удружења љубитеља оружја у Јапану никада нису ни видели оружје уживо). Употреба ватреног оружја у Јапану као средства извршења убистава, се углавном везује за обрачун криминалних банди. Тако, ради поређења занимљив је податак да је број убистава извршених уз употребу ватреног оружја у САД чак две стотине пута већи од убистава истим средством у Јапану.

У наставку текста поглавља о светским подацима за убиства, издвојићемо и упоредити земље са највећом стопом убистава и земље са најмањом стопом

¹¹ Statistics Canada, *Homicide offences, number and rate, by province and territory*, Canadian Centre for Justice Statistics, доступно на интернет адреси: <http://www.statcan.gc.ca>, посећено 20.04.2010. године

убистава на 100.000 становника. Подаци су прибављени за период 2002. године које је објавила Светска здравствена организација (WHO, Geneva).¹² На приказаној листи убистава, налазе се стопе извршених убистава за седамдесет пет земаља света. У табели 2.1 издвојени су подаци за највеће стопе убистава из 75 земаља, те такве земље можемо сматрати најнебезбеднијим у свету (приказани резултати су за период краја 1990-их година прошлог века).

Табела 2.1 Земље са највећом стопом убистава на 100.000 становника

З Е М Љ А	Стопа убистава
1. Колумбија	84.4
2. Ел Салвадор	50.2
3. Порторико	41.8
4. Бразил	32.5
5. Албанија	28.2
6. Венецуела	25.0
7. Русија	18.0
8. Еквадор	15.9
9. Мексико	15.3
10. Панама	14.4

Након прегледа издвојених резултата за земље са највећим стопама убистава, представићемо и као пример десет најбезбеднијих земаља за виктимизацију убиством, а на основу пријављене стопе извештаја Светске здравствене организације из 2002 године. Ови резултати су приказани у табели 2.2.

¹² World Health Organization (WHO), *World report on Violence and Health*, Подаци доступни на интернет адреси: : <http://www.genevadeclaration.org>, посећен 20.04.2010. године.

Табела 2.2 Земље са најнижом стајом убиства на 100.000 становника

З Е М Љ А	Стопа убиства
1. Словенија	0.7
2. Аустрија	0.9
3. Шведска	1.8
4. Швајцарска	2.3
5. Израел	2.3
6. Хонг Конг	2.4
7. Норвешка	2.5
8. Србија	2.8
9. Финска	3.7
10. Сингапур	4.3

Транзиција и друштвене турбуленције укључују најснажније факторе тежих потреса у социјалном систему и најупечатљивије сведоче о значају социјалног контекста за распрострањеност насиља. Чињеница да је пораст стопе убиства окарактерисао све "транзиционе" земље, где је у највећем броју њих, ова стопа више него удвостручена. Међутим, Србија је пример ретких земаља које су упркос различитим друштвено-економским факторима који утичу на развој насиља, успела да стопу виктимизације сведе на број који је сврстава у најбезбедније земље, што је наравно значајно истаћи.

III. ХОМИЦИД У КРАГУЈЕВЦУ: Емпиријско истраживање

На основу циља и предмета овог рада, а који се у најопштијем смислу односе на истраживање феноменолошке димензије убиства и личних својстава извршилаца, може се претпоставити да ће бити значајни у погледу утврђивања одређених спецификаума који се могу означити као чиниоци ризика криминализације.

У том смислу, предмет истраживања су феноменолошке димензије кривичног дела убиства,¹³ као и демографске, криминолошке и социолошке карактеристике извршилаца посматраних облика убиства, природе и динамике њихових претходних односа и непосредне околности под којима су убиства вршена. То значи да је критеријум на основу којег су издвојени предмети истраживања био јасно одређен и односи се на законску класификацију предметних кривичних дела и сходно томе прикупљање релевантних података у временском и просторном оквиру.

Имајући у виду криминолошки циљ истраживања, сматрамо да је корисно анализирати и убиства чији извршиоци нису откривени, а што ће имати користи приликом доношења судова о феноменолошким карактеристикама убиства извршених на територији Крагујевца.¹⁴

Предмет истраживања је у најкраћем директно повезан са насилним криминалитетом који представља један од најопаснијих деструктивних елемената који руше систем безбедности. Тако је пред емпиријско истраживање је постављено више циљева.

Циљ истраживања који је на почетку постављен, односи се на прикупљање информација које су неопходне за извођење судова о феноменолошким карактеристикама кривичног дела убиства, његове дистрибуције с обзиром на обим и структуру, затим места, простора и времена извршења као и средства са којим је кривично дело извршено. Други циљ истраживања се односио на прикупљање информација о извршиоцу кривичног дела, као и о околностима извршења самог кривичног дела, а за које се претпоставља да могу бити од утицаја приликом утврђивања фактора криминализације убиством као и њихове предикције.

¹³ У конкретном смислу, предмет истраживања су феноменолошке димензије кривичних дела убиства из Главе седме КЗРС ("Службени гласник СР Србије" бр. 26/77 и др., и "Службени гласник Републике Србије" бр. 16/90 и др.) који се односе на кривично дело убиства из чл. 47. ст. 1. КЗРС, квалификованих убиства из чл. 47. ст. 2. т. 1-6. КЗРС, као и кривичних дела из Главе тринаесте Кривичног Законика ("Службени гласник РС" бр. 85/05) који се односе на кривична дела убиства из чл. 113. КЗ и тешког убиства чл. 114. ст. 1. т. 1-9. КЗ.

¹⁴ Оно што се у раду сматра за територију Крагујевца, представља територијалну (месну) надлежност Окружног, сада Вишег, суда у Крагујевцу. То се односи на град Крагујевац са општинама Аранђеловац, Топола, Баточина, Лапово, Кнић и Рача.

А. ФЕНОМЕНОЛОШКЕ ОДЛИКЕ ХОМИЦИДА У КРАГУЈЕВЦУ

Прикупљање информација о извршеним убиствима је обухватило оне случајеве виктимизације убиством до чијих је извршења дошло у периоду од 01.01.1999. године до 31.12.2009. године на простору града Крагујевца, односно у општинама Аранђеловац, Топола, Баточина, Лапово, Кнић и Рача. Као извор података о хомициду, за ово истраживање послужили су списи Окружног суда у Крагујевцу, Окружног јавног тужилаштва као и подаци других државних органа. Такође, ради поређења са укупном популацијом узорака извршилаца, у раду су анализирана и кривична дела покушаја убиства за исти временски и просторни оквир. То значи да се у раду ишло до могућих граница утврђивања популације убистава, обзиром да се може сматрати да је популација пријављених убистава приближно једнака броју укупне популације хомицида, будући да је тамна бројка хомицидалних виктимизација по правилу ниска, те се може рећи да се величина узорка убистава приближно подудара са величином њихове популације.

1. Обим и структура хомицида

У наведеном временском и просторном оквиру истраживања, надлежним јавним тужилаштвима је пријављено укупно 146 виктимизација које су квалификоване као убиство или покушај убиства у покушају. Из података који су приказани за период с краја прошлог и почетка овог века, видеће се да је број приказаних убистава и покушаја убистава релативно стабилан. До скока распрострањености убиства је дошло 2002. године као и 2009. године, а пад релативног броја забележен је током 2004. и 2005. године (Табела 3.1).

Из података приказаних у табели 3.1, може се видети да је укупан број пријављених убистава и покушаја убистава у временском и просторном оквиру истраживања износио 146. Укупно је забележена 61 виктимизација убиством, док је број покушаја убистава износио 85. У поређењу, на свако извршено убиство долази 1.4 покушаја убистава.

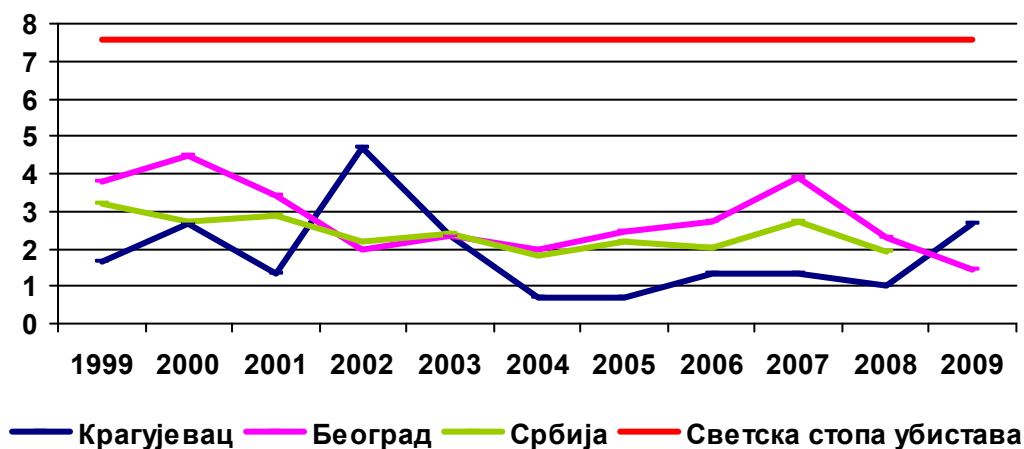
Табела 3.1 Број убиства и покушаја убиства у Крагујевцу (1999-2009)

Година	Убиства	Покушаји убиства ¹⁵	Σ
1999	5	3	8
2000	8	11	19
2001	4	2	6
2002	14	5	19
2003	7	6	13
2004	2	13	15
2005	2	12	14
2006	4	9	13
2007	4	10	14
2008	3	9	12
2009	8	5	13
Σ	61	85	146

Од укупног броја извршених виктимизација убиством (61), имале су за последицу смрт 65 лица. Као фактор ризика виктимизације убиством, односно статистички значајном разликом, представља податак о броју мушкараца – жртава кривичног дела убиства чији је број 46 (70.8%) случаја, док су особе женског пола 19 пута биле жртве убиства (29.2%).

Општа распрострањеност убиства у Крагујевцу је у приличној мери уједначена и испод републичке стопе за посматрани временски период (Графикон 3.1).

Графикон 3.1 Стопа убиства у Крагујевцу, Београду и Србији (1999-2009)¹⁶

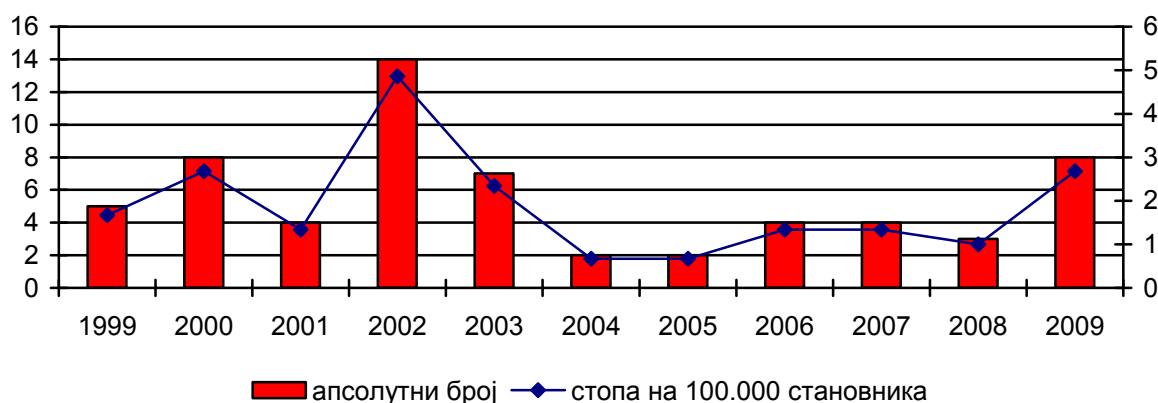

¹⁵ Резултати за кривична дела убиства у покушају за период од 1999 до 2003 године, су приказани само за територију града Крагујевца, док су за остали период урачунати подаци и припадајућих општина.

Просечна стопа убиства извршених на територији Крагујевца за период истраживања износи 1.85 на 100.000 становника, што је испод републичке стопе која износи 2.4 убиства. Такође, у поређењу са Београдом, стопа убиства у Крагујевцу је испод стопе убиства у Београду која износи 2.8 убиства на 100.000 становника, и тиме прелази републички просек. Гледано у односу на светску стопу убиства, која према истраживањима из 2004. године износи 7.6 на 100.000 становника, стопа убиства у Србији је далеко испод светског просека.

Оно што се у презентованим подацима може одмах уочити је нагли скок стопе убиства у 2002. години (4.68), током које је забележено 14 виктимизација убиством на територији Крагујевца. Овакве динамичке промене кретања кривичних дела убиства можемо тумачити у оквиру општег кретања криминала. Наиме, општу тенденцију раста извршених кривичних дела током 2002. године, пратила је и тенденција раста извршених убиства. Такође, у поређењу са највећом релативном стопом, издвајају се 2004. и 2005. година са забележеном стопом убиства од 0.67 на 100.000 становника (графикон 3.2).

Графикон 3.2 Убиства у Крагујевцу (апсолутни број и стопа)

Иако је стопа убиства у Крагујевцу релативно стабилна, осим у случају 2002. године, нису забележене осцилације у броју нерасветљених хомицидних виктимизација. Тако је у посматраном периоду извршено три убиства која нису расветљена. Занимљиви су и добијени резултати којима се укупна вероватноћа да првобитно непознати извршилац остане неоткривен, односно трајно непознат,

¹⁶ Извор за популацију Крагујевца, Београда и Србије: *Демографска статистика 2008*, Републички завод за статистику Србије, Београд, 2009. година;

износила 4.9%. Наведени подаци говоре о успешности откривања извршилаца кривичних дела убистава на територији Крагујевца од стране надлежних државних органа. Превентивни и реактивни модел деловања органа унутрашњих послова на пољу откривања и доказивања кривичних дела убистава, говоре охрабрујуће у односу на податке о броју нерасветљених кривичних дела убистава на другим територијама Републике Србије, а нарочито у појединим земљама какве су САД, Русија, земље Латинске Америке и др.¹⁷

2. Одлике хомицида с обзиром на место, простор и време извршења

Град Крагујевац је место у којем је у апсолутном и релативном смислу, извршено највише убистава у периоду од 1999. до 2009. године. Убиства извршена на овој територији учествују са 62.3% у укупном броју истраживаних кривичних дела. Иза Крагујевца, а по апсолутном броју извршених кривичних дела следе општина Топола са 11.5% укупно извршених кривичних дела, затим Аранђеловац са 8.2%, Баточина 6.5%. Убиства су најређе вршена на подручју општина Лапово и Рача, са укупним процентом удела у апсолутном смислу од 3.3%, као и подручје општине Кнић у којем је извршено 4.9% убистава од укупног броја извршених виктимизација овим кривичним делом (табела 3.2).

Табела 3.2 Дистрибуција убистава према територији извршења

МЕСТО	ГОДИНА											Σ
	99	00	01	02	03	04	05	06	07	08	09	
Крагујевац	4	4	2	9	4	2	2	2	2	3	4	38
Аранђеловац	/	1	/	1	1	/	/	/	1	/	1	5
Топола	/	2	1	2	/	/	/	/	/	/	2	7
Баточина	/	/	1	1	1	/	/	1	/	/	/	4
Лапово	/	1	/	/	1	/	/	/	/	/	/	2
Кнић	/	/	/	1	/	/	/	1	/	/	1	3
Рача	1	/	/	/	/	/	/	/	1	/	/	2
Σ	5	8	4	14	7	2	2	4	4	3	8	61

¹⁷ Компарације ради, интересантно је погледати истраживање спроведено на територији града Београда о броју нерасветљених кривичних дела убистава за период од 1985 до 1993 године, које је публиковано у криминолошкој студији Биљане Патић Симеуновић – *Убиства у Београду* (стр. 69.).

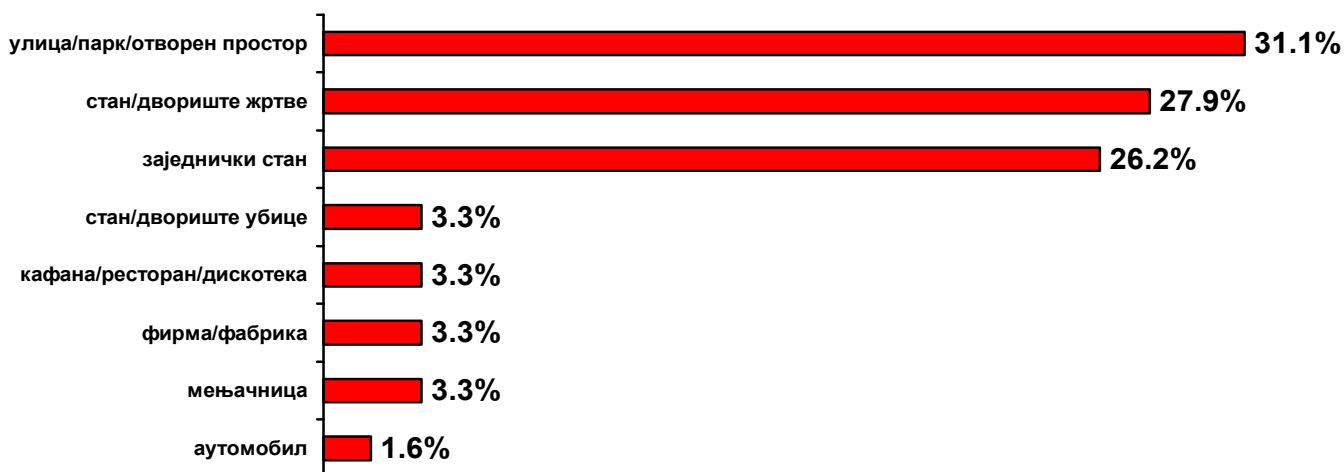
Као и по броју апсолутног броја извршених кривичних дела у граду Крагујевцу, тако је и укупан број кривичних дела убистава извршен у градском подручју. Анализом прикупљених података, чак 68.9% убистава је извршен у градском подручју, док је 31.1% од укупног броја убистава извршен у сеоским подручјима, односно у руралним пределима. Тако је схватање убистава као "руралног" феномена депласирано. Старе тезе о томе да је убиство специјалитет "необразованог" и "примитивног" земљорадника, непоученог о потреби поштовања вредности људског живота представљају оду о прошлости и ранијим идеологијама. Необразовани земљорадник носио је стигму све док се становништво 70-их година прошлог века није преселило у градове и образовало се, а убиство постало "урбани" феномен.¹⁸

На простору Републике Србије, али и у свету, криминолошка истраживања везана за убиства не могу заобићи простор извршења као једног од битних феноменолошких одлика хомицида. На основу тако спроведених истраживања, распрострањено је мишљење о простору извршења као једном од битних фактора криминализације или виктимизације убиством. Тако, по закључцима истраживања карактеристично је да се за одређени простор могу спровести различите превентивне форме са реалним изгледима за успех смањења узрока виктимизације убиством.

Информације о заступљености различитих простора извршења убистава на територији Крагујевца, приказани су на графикону 3.3. Из њега се може видети да се готово трећина убистава врши на отвореном простору, односно улици, парку и сл. Иза њега по учесталости следи стан или двориште жртве као простори извршења од 27,9% од укупно извршених убистава. Нешто мањи проценат извршења убистава, по питању простора, представља заједнички стан извршиоца и жртве, док остатак са мањим учешћем у апсолутном броју извршених убистава представљају стан или двориште извршиоца; кафана, ресторан, дискотека; фирма, фабрика и средство превоза (аутомобил).

¹⁸ Б., СИМЕУНОВИЋ – Патић, *Убиства у Београду (криминолошка и социолошка истраживања)*, Београд, 2003, 72;

Графикон 3.3 Простор извршења убиства

Овакви налази о заступљености простора извршења убиства готово су идентични са подацима до којих је у свом истраживању дошла Симеуновић-Патић Биљана (2003) на основу истраживања убиства на територији Београда.¹⁹

На основу истраживања у вези са дистрибуцијом убиства с обзиром на месец извршења, није се дошло до значајнијих статистичких разлика. У том смислу постоји нешто значајнија заступљеност убиства у току топлијих месеци, али се такав податак нипошто не може сматрати криминолошки значајним, каквим се сматрају подаци о кривичним делима из групе кривичних дела против полне слободе, у којима битан фактор ризика извршења ових кривичних дела представљају топлији месеци. У оквиру истраживања на Крагујевачком узорку, утврђено је да се највише пријављених убиства догодило у фебруару (16.4%) и марту (13.1%), док је најмање забележено у децембру (1.6%).

За разлику од свршеног кривичног дела убиства, код виктимизације кривичним делом убиства у покушају, може се извести закључак да су иста у порасту током топлијих месеци, што се може тумачити повећаним бројем социјалне комуникације између људи, који је у снажној вези са учесталошћу убиства у покушају због пружања више прилика за манифестовање екстремних агресивних испада.²⁰ Тако су месеци април, мај, јун, јул, август и септембар означени као месеци са постепеним порастом извршења виктимизације убиством

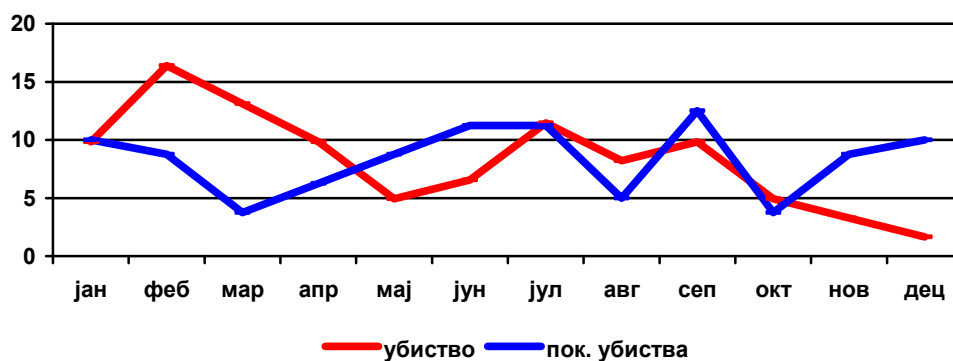
¹⁹ Ibid., 73;

²⁰ Ibid., 75;

у покушају у апсолутном смислу. Као месеци са најмањим уделом у извршењу овог кривичног дела, јављају се март и октобар.

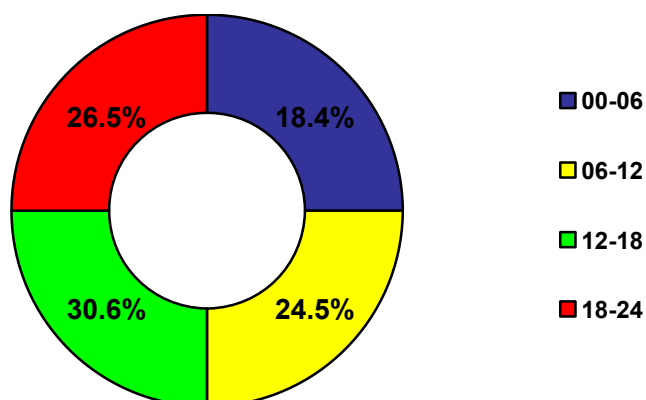
Наведени подаци о дистрибуцији убиства и покушаја, детаљно су презентовани на графикону 3.4.

Графикон 3.4 Број убиства и пок. убиства с обзиром на месец извршења (%)

За податке у вези са добом дана извршења убиства важи супротно. Код нас и у свету постоји висока сагласност истраживача у вези са правилношћу да се више од 50% убиства изврши у периоду између 20.00 и 02.00 часа. То феноменолошко обележје убиства које се данас уважава као универзално, овога пута у крагујевачком узорку се није потврдило. Од апсолутног броја извршених убиства, њих 30.6% је извршено у периоду од 12.00 до 18.00 часова. Затим следе убиства извршена у периоду од 18.00 до 00.00 часова (26.5%). Најмањи број убиства забележен је у временском периоду од 00.00 до 06.00 часова (18.4%). Наведени резултати могу се видети на графикону 3.5.

Графикон 3.5 Време извршења убиства

За разлику од свршених облика кривичног дела убиства, код извршења кривичних дела покушаја убиства, потврдили смо широко распрострањену хипотезу о ноћним сатима као времену када најчешће долази до извршења кривичних дела убистава. Тако је на територији Крагујевца у посматраном временском периоду, нешто мање од половине укупног броја убистава у покушају извршено у периоду од 00.00 до 06.00 часова (44%), затим следи временски период од 18.00 до 24.00 часа са учешћем од 30.5% случајева. Најмањи број виктимизација убиством се догодио у временском периоду од 06.00 до 12.00 часова (8.5%). Период од 12.00 до 16.00 часова забележио је значајан проценат од 17% виктимизација покушаја убиства.

Када говоримо о времену, односно добу дана извршења убистава, значајно је напоменути да у истраживањима нисмо дошли до значајнијих статистичких разлика о дану у недељи као фактору ризика криминализације или виктимизације убиством. Понедељком, четвртком и недељом је извршено највише убистава, односно забележен је исти број убистава по 11 (18%). Следе петак (14.7%), среда (11.5%), док је уторком и суботом забележено најмање виктимизација убиством по 6 (9.8%).

Ако поредимо резултате добијене овим истраживањем, долазимо до закључка да се током истраживаног периода у просеку једно убиство догађало на сваких 1580 часова, односно приближно на сваких 66 дана. Посматрано на републичком просеку, а у периоду од 1997. до 2008. године, на територији Републике Србије убиство се извршавало приближно на сваких 44.5 часова, односно сваког другог дана. Наведени подаци су далеко испод светског просека о којем је било речи у другом поглављу.

3. Средство извршења хомицида

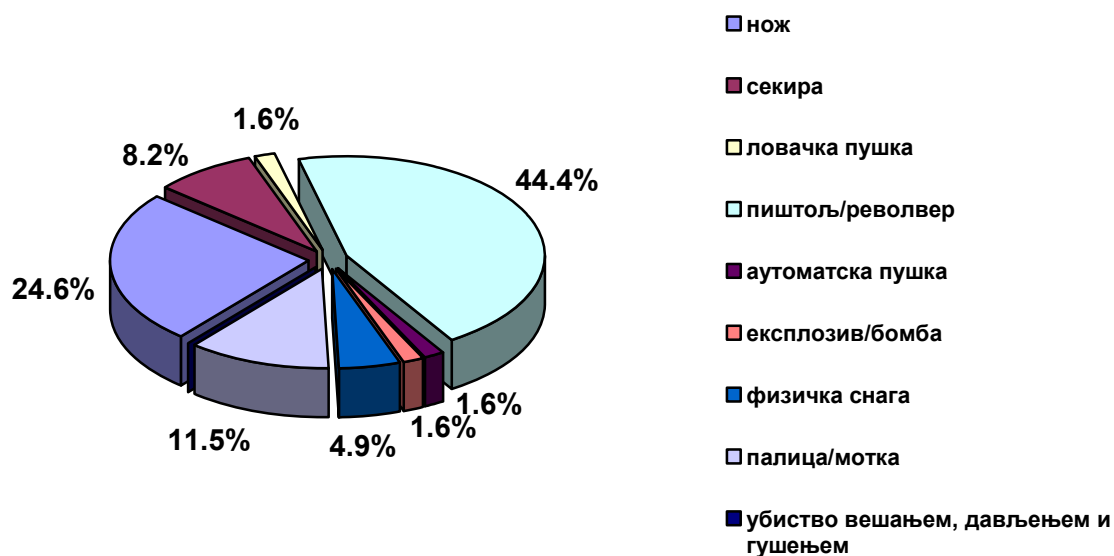
Средство извршења хомицида и заступљеност одређених средстава извршења, представљају корисна сазнања за криминолошка истраживања. Начин извршења на одређеном простору или времену, може пружити корисна сазнања у погледу превентивног деловања и развоја стратегија супротстављања криминалитету, нарочито оном насилном.

У посматраном просторном и временском истраживању на крагујевачком узорку, убиства су извршавана различитим средствима. Ватрено оружје као

средство са којим је извршена виктимизација убиством, у апсолутном смислу предњачи са уделом нешто мањим од половине свих убистава (47.6%). Од тога, пиштољ је доминантно ватрено оружје са којим је извршено више од 44% убистава. Битно је напоменути да се удео ватреног оружја као средства извршења убистава мењао током претходног периода. У овом тренутку бележи се тренд раста, као што је и у већини градова Републике Србије. Такође, ни светске статистике не говоре у прилог смањењу употребе ватреног оружја за извршење кривичног дела убиства. На другом месту по заступљености, као средство извршења је нож са уделом од 24.6% од укупног броја. Мора се истаћи и чињеница да је секира као средство извршења имала значајно учешће у апсолутном броју од 8.2% случајева убиства. Употреба тупих предмета, као што су палица, мотка и сл., остала је углавном стабилна током једанаестогодишњег периода посматрања, са апсолутним учешћем од 11.5% виктимизације убиством. Спорадично, убиства у Крагујевцу, вршена су и на друге, мање уобичајене начине извршења, као што су на пример употреба физичке снаге; експлозива или бомбе; вешањем, дављењем или гушењем.

Преглед средстава извршења убистава извршених на територији Крагујевца, детаљно је презентован на графикону 3.6.

Графикон 3.6 Средство извршења убистава

Ситуација за средства извршења кривичног дела убиства у покушају је управо супротна у односу на употребљена средства извршења свршеног кривичног дела убиства. Наиме, у крагујевачком узорку, у више од половине извршених кривичних дела убистава у покушају, као средство извршења се наводи нож (55.3%), док је ватрено оружје као средство извршења употребљено у 27% виктимизација (пиштољ 23.5%; лов. пушка 3.5%). За њима следи физичка сила са уделом од 8.2%. Као најмање употребљена средства су забележена палица и мотка (3.5%), секира (2.3%) и друга средства (1.2%).

4. Нерасветљена убиства у Крагујевцу

У посматраном просторном и временском оквиру, од укупног броја извршених виктимизација убиством (61), извршено је три убиства која су и у наредном периоду остала нерасветљена, што представља 4.9% од укупног броја виктимизације овим делима. Сва три убиства су извршена над особама мушког пола, од којих су два у ужем градском подручју, а једно у селу. Карактеристично је да су сва три убиства извршена уз употребу ватреног оружја (два) и активирањем експлозива (једно). Такође, жртве ових кривичних дела су у сва три случаја била лица која су регистрована као извршиоци кривичних дела. Такве информације о начину извршења, као и о склоностима жртава убистава, дозвољавају нам да претпоставимо да су могући мотиви извршења ових дела повезани са криминалном активношћу жртава. Такође, начин извршења ових кривичних дела говори у прилог организованом и планском деловању без остављања трагова на лицу места извршења кривичних дела (активирање експлозивне направе испод седишта у аутомобилу жртве, убиства пиштољем из непосредне близине говоре у прилог томе).

Медијско актуелизовање и интересовање за нерасветљена убиства и спектакуларне обрачуне између криминалних група, ствара погрешан утисак да се ради о изразитом броју нерасветљених убистава. Врло често, то је последица раније медијске цензуре када се о убиствима ћутало или сасвим мало говорило, данас се почело говорити на начин који је често више него сензационалистички.²¹

Б. ФЕНОМЕНОЛОШКЕ ОДЛИКЕ ХОМИЦИДАНАТА

²¹ Matti Joutsen, *Social Defence and Crime in Central and Eastern Europe*, "Cahiers de Defense Sociale" (Bulletin de la societe internationale de defense sociale), annees 1992/1993., p. 201.

Информације које се односе на извршиоце неког од појавних облика кривичног дела убиства, добијене су увидом у евиденције Окружног суда у Крагујевцу, као и евиденцијама других државних органа, те личним истраживачким радом аутора.

Наведену популацију извршилаца, можемо дефинисати као популацију особа оба пола и свих старосних категорија, који су у посматраном просторном и временском периоду извршили неки од облика кривичног дела убиства. Ову популацију пре свега чине лица против којих је кривични поступак већ правноснажно окончан и којима је изречена кривична санкција. Поред њих, у популацију извршилаца увршћена су и лица против којих кривични поступак није правноснажно окончан, обзиром да је период истраживања обухватио и 2008. као и 2009. годину где су кривични поступци у току, а с обзиром на циљеве овог истраживања, чинило се потребним и да подаци о оваквим лицима буду обухваћени истраживањем. Тиме би се овим емпиријским истраживањем допринело свеобухватнијој и актуелнијој акумулацији знања на овом подручју. Истина, раније истраживачке процедуре дизајниране са идејом објашњења и разумевања феноменолошких одлика хомициданата, донеле су занимљиве, али фрагменталне и понекад конфликтне резултате из којих, бар за сада, није могуће искристалисати један кохерентан и интегрисан општи модел.²² Стога, наставићемо пут потраге за заједничким обележјима извршилаца убиства, којим су кренули Isaak Ray и Cesare Lombroso са првим покушајима систематског проучавања убица.

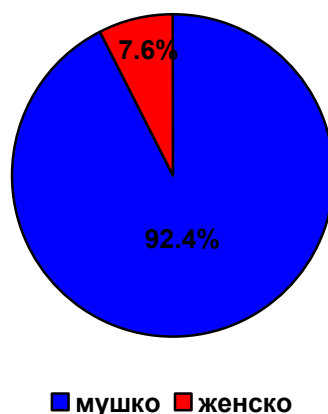
1. Демографска обележја хомициданата

Од укупно извршених 146 инкриминација кривичним делом убиства и убиства у покушају, укупно је пријављено 158 извршилаца. Из разлога важности истраживања свршеног облика хомицида, детаљна пажња биће посвећена извршиоцима кривичног дела убиства, док ће упоредни подаци за извршиоце кривичног дела убиства у покушају бити са основним подацима.

²² Л., КРОН, *Кајиново грех: психолошка типологија убица*, (друго издање), Београд, 2000, 195;

Тако, од укупно пријављеног 61 убиства на територији Крагујевца, а у посматраном временском оквиру, укупно је пријављено 66 извршилаца. Њих 61 (92.4%) је мушког пола, док је популација жена као извршиоца кривичних дела знатно мања и износи 5 (7.6%) – графикон 3.7. У поређењу са мушкарцима као најчешћим извршиоцима убистава, на сваког дванаестог мушког извршиоца долази једна жена, односно однос је 1:12.2. Према статистичким показатељима, удео учешћа жена у извршењу убистава у Републици Србији, а за период 1993. године, износио је 1:16.9, док је у централној Србији износио 1:14.4,²³ што значи да се учешће жена у укупном броју извршиоца у Крагујевцу кретао у границама њиховог учешћа на нивоу централне Србије. У поређењу са неким развијеним земљама Европе и света, тај број је знатно нижи.

Графикон 3.7 Структура извршилаца с обзиром на пол (%)

У популацији извршилаца кривичног дела убистава у покушају, постоје израстите статистичке разлике мушких извршилаца (94.6%) у односу на супротни – женски пол извршилаца (5.4%). Удео жена у односу на мушке извршиоце кривичног дела убистава у покушају, на територији Крагујевца, износи 1:17.4.

У оквиру истраживања на просторима Србије, углавном су добијени резултати који потврђују опште правило да су извршиоци најчешће особе у раним двадесетим годинама, као што су утврдили Пешић, Вуковић и Голубовић, а који су феноменологију кривичног дела убистава истраживали у различитим просторним и временским оквирима (Пешић, 1972; Вуковић, 1985; Голубовић,

²³ Б., СИМЕУНОВИЋ – ПАТИЋ, *Убиства у Београду (криминолошка и социолошка истраживања)*, Београд, 2003, 80;

1996). Када су жене у питању, наведена истраживања су показала нешто другачију старосну структуру. Највећу партиципацију по правилу су оствариле жене између 30 и 40 година старости.²⁴

У покушају провере хипотеза о наведеним правилностима старосне структуре извршилаца кривичног дела убиства, на крагујевачком узорку су добијени следећи резултати: у апсолутном смислу, највише убица оба пола имало је између 35 и 44 године (25.8%). Просечна старост извршилаца у апсолутном смислу је 39.44 (± 14.40) година. За популацију извршилаца кривичног дела убиства у покушају, добијени су другачији резултати. У апсолутном броју извршилаца, просечна старост износи 30.99 (± 14.06) година. Просечна старост становништва централне Србије у посматраном периоду износила је 40.7 година.²⁵

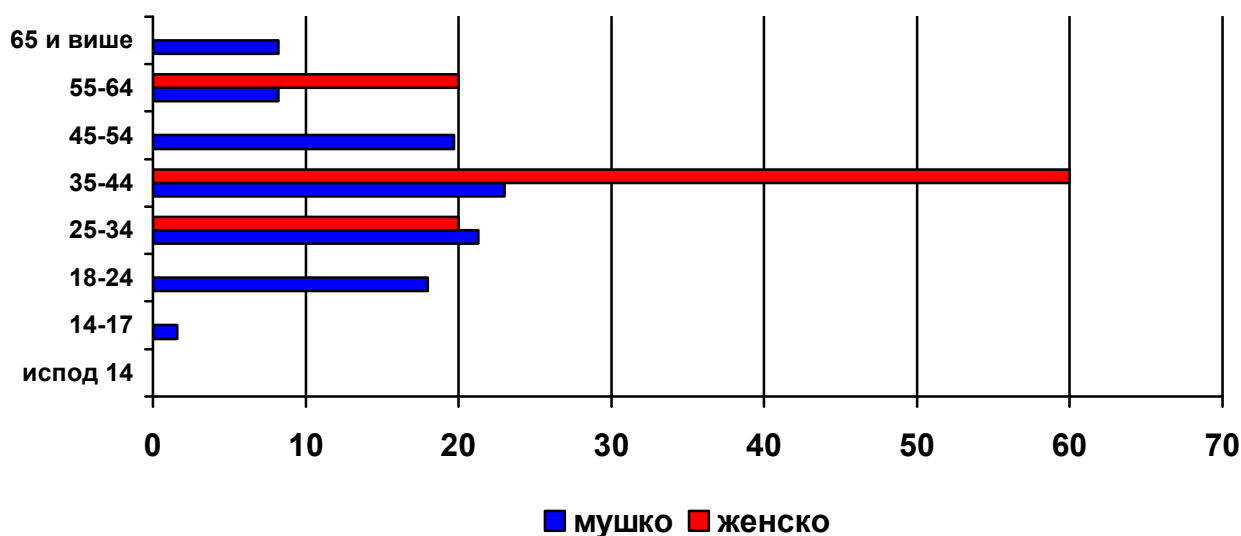
Према истраживањима на територији Крагујевца (графикон 3.8), старост популације мушких извршилаца кривичних дела, који доминирају у укупном броју извршилаца убистава, навише је партиципирала у категорији извршилаца старости од 35 до 44 године (23%), затим следе извршиоци у категорији извршилаца старости од 25 до 34 године (21.3%) и извршиоци старости од 45 до 54 године (19.7%). Најмањи број мушких извршилаца је заступљен у категорији од 14 до 18 година, где је регистрован само један извршилац. Посматрано према уделу укупне популације на региону који обухвата територију Крагујевца, дошло се до података о несразмерном броју највише заступљених извршилаца у категорији старости од 35 до 44 године, у односу на њихово учешће у укупној популацији становништва. Наиме, у категорији становника на територији централне Србије, најмање је заступљена управо популација становника старости између 35 и 44 године (12.95). У укупној популацији од осталих категорија становника, заступљеност је следећа: становништво старости од 18-24 (9.1%); од 25-34 (13.93%); 45-54 (14.61%) и 55-64 (13.13%).²⁶

²⁴ Наведено према подацима из криминолошке и социолошке студије Симеуновић-Патић Биљане, стр.83.

²⁵ Извор: *Витална статистика – просечна старост становника, индекс старења и очекивана дужина живота живорођених у централној Србији*, Републички Завод за статистику, 2009. год.

²⁶ Извор: *Демографска статистика 2008*, Републички завод за статистику Србије, Београд, 2009. година;

Графикон 3.8 Старосна структура извршилаца с обзиром на пол (%)

За разлику од популације извршилаца убистава, у популацији извршилаца кривичног дела убиства у покушају, навише су заступљени извршиоци старости од 18 до 24 године, који доминирају са 34.7% од укупне популације извршилаца. Следе категорије старости 25-34 године (30.4%); 35-44 године (10.9%); 14-18 година (7.6%); 45-54 године (6.5%); 55-64 године (5.4%) и 65+ година (4.3%).

Хипотеза о највећем учешћу категорије младих мушких извршилаца кривичног дела убиства у раним двадесетим годинама је демантована.

У укупној популацији мушких извршилаца кривичног дела убиства у крагујевачком узорку, просечна старост је износила 39.36 (± 14.77) година, док је у популацији извршилаца кривичног дела убиства у којима су особе женског пола просечна старост износила 40.4 (± 8.70) година. Овакво истраживање је показало да су извршиоци кривичних дела убиства углавном одрасле особе, а не малолетници, па се са правом хомицид сматра "криминалитетом пунолетних". Просечна старост популације мушког становништва централне Србије према подацима Републичког Завода за статистику износи 39.5 година, док просечна старост жена износи 41.8 годину.

Међутим, у популацији извршилаца кривичног дела убиства у покушају, важе другачији подаци. Просечна старост популације мушких извршилаца кривичног дела убиства у покушају износи 31.31 (± 14.06) година, док је просечна старост извршилаца женског пола 25.4 (± 14.19) година.

Иако је просечна старост извршилаца кривичног дела убиства изнад републичког просека, као и просека европских и светски развијених земаља, тенденција је у њиховом опадању, како код популације извршилаца свршеног кривичног дела убиства, тако и код популације извршилаца кривичног дела убиства у покушају.

2. Однос извршилац – жртва

Истраживање историје претходних релација између актера убиства, односно извршиоца и његове жртве, заснива се на хипотези да је прошлост тихи партнер актуелног инцидента, без чијег познавања често није могуће у потпуности обрадити овај феномен.²⁷ Да је Wolfgangova теза (1958) о убиству као последњој серији насилничких епизода између његових актера исправна, потврђено је и у многобројним каснијим истраживањима у овој области. Историја насилних ситуација између актера, како за оног који трпи насиље, тако и за оног који га врши, представљају изразито значајан ризик од хомицидалног страдања.

У апсолутном броју убиства на територији Крагујевца, односно од популације извршилаца (66), њих 55 су били познати жртви (83.3%). Осталих 11 (16.7%) су жртви били непознати. Однос између извршиоца и жртве убиства и њихове блискости је представљен на графикону 3.9.

Графикон 3.9 Природа односа извршилац - жртва

²⁷ Б., СИМЕУНОВИЋ – Патић, *Убиства у Београду (криминолошка и социолошка истраживања)*, Београд, 2003, 145;

Генерално, у виктимолошком смислу, најризичнији степен блискости између извршиоца и жртве убиства, био је однос претходног познанства (искључујући родбинске и љубавне односе), док је најнижи ризик носио однос бившег брачног или ванбрачног партнера. Трећина убистава је извршена између блиских сродника (родитеља, деце, брачног партнера или тазбинског односа), док је значајан број убистава извршен од стране пријатеља (12.1%), као и комшија (9.1%). Изразито висок проценат убистава извршених у ужој породици (25.7%), одраз је свеукупног растућег броја виктимизација насиља у породици, што може бити веома важан фактор виктимизације убиством, а такође и показатељ места делања полиције у превенцији овог вида насилног криминалитета.

Посматрано према полу извршиоца и полу жртве, највећи број убистава извршен је од стране мушкарца према жртви мушкарцу (65.5%), затим мушкарца према жртви женског пола (27.7%), док је изједначен однос извршења убистава чији је извршилац жена према жртви мушкарцу и жена према жртви жени (3.4% појединачно).

3. Рецидив код хомициданата

Незаобилазан део овог криминолошког истраживања, јесу и информације о ранијем криминалном понашању извршилаца кривичног дела убиства. Такве информације су релативно поуздан индикатор криминалне склоности хомициданата. На основу светских истраживања о учешћу рецидива код извршилаца кривичног дела убиства, дошло се до података да је код извршилаца он заступљен у обиму од 60 до 70%. Резултати истраживања на територији Републике Србије су другачији. Тако Пешић и Вуковић (1972;1985), обим поврата су проценили на око 20%. У оквиру истраживања у Београду (1985-1993), најмање 42.4% извршилаца је раније кривично санкционисано.²⁸

Да ли је развој криминалне каријере уско повезан са проблемом рецидива и опасности за вршење насилних кривичних дела? Одговор на ово питање није једноставно дати. Разлог за то је неусаглашеност мишљења о природи и сродности деликата на којима се гради криминална каријера. Док једни сматрају да насилници почињу криминалну каријеру са вршењем насилних кривичних

²⁸ Б., СИМЕУНОВИЋ – Патић, *Убиства у Београду (криминолошка и социолошка истраживања)*, Београд, 2003, 95;

дела, други налазе податке да каријеру вршења каснијих насилних дела извршиоци граде без обзира на раније криминално понашање или специјалности.

Подаци на крагујевачком узорку (табела 3.3) показују да извршиоци убиства у највећем броју извршених кривичних дела (51.5) нису у рецидиву. Такође, од укупне популације жена као извршиоца кривичних дела, ни у једном случају није забележено раније криминално понашање. На основу тога следи закључак да је код остатка извршилаца кривичних дела, а пре свега код популације мушких извршилаца кривичних дела, констатован рецидив. Значајан је број извршилаца кривичног дела убиства, против којих су раније поднете кривичне пријаве за извршење кривичних дела са елементима насиља (21.2%). Такође, међу извршиоцима убиства, њих 7.6% је раније извршило убиство или покушај убиства.

Табела 3.3 Заступљеност рецидива код извршилаца с обзиром на пол

Присуство и тип рецидива	мушко		женско		Σ	
	N	%	N	%	N	%
Није у рецидиву	29	47.6	5	100	34	51.5
Раније вршио ненасилна кривична дела	13	21.3	/	/	13	19.7
Раније вршио насилна кривична дела	14	22.9	/	/	14	21.2
Раније извршио убиство или покушај убиства	5	8.2	/	/	5	7.6
Σ	61	100%	5	100%	66	100%

4. Саучесништво у вршењу убиства

У свету, па самим тим и код нас, опште је правило да се убиства углавном врше од стране једног извршиоца, а ретко у извршењу овог кривичног дела учествује два или више лица. Такво правило је потврђено и у крагујевачком узорку. Наиме, од укупног броја извршених виктимизација убиством, само у 11% случајева приликом извршења кривичног дела учествовало је више од једног извршиоца, односно радњу извршења кривичног дела у чак 89% случајева предузимао је један извршилац.

Ипак, ако погледамо структуру извршених кривичних дела од стране два или више извршилаца, подаци указују на статистички значајан удео саизвршилаштва у вршењу инструменталног хомицида.

Морамо истаћи и чињеницу да је у структури извршених кривичних дела могући удео других извршилаца у односу на пријављена лица већи у односу на утврђено чињенично стање у кривичном поступку.

Код извршења кривичног дела убиства у покушају, од укупног броја расветљених случајева у посматраном периоду, два или више извршиоца су учествовала укупно у 7% случајева.

IV. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

На почетку бисмо могли закључити да је у Републици Србији потребно приступити једном континуираном и у сваком случају темељнијем и студиознијем третирању проблематике криминалних статистика, а посебно стопе убиства. Појединачне студије и анализе су недовољне, а осим тога резултати таквих истраживања су често неусаглашени.

На основу анализе резултата истраживања убиства извршених у Крагујевцу у периоду од 1999. до 2009. године, дошло се до више закључака. Свакако, тешко је дати закључак на основу језика статистике, којим се не води рачуна о специфичностима сваког појединачног случаја убиства.

У односу на појавне одлике хомицида у посматраном просторном и временском оквиру, може се рећи да је број убиства у релативном смислу стабилан и без већих статистички значајнијих разлика. Стопа убиства самим тим је стабилна и испод републичке стопе убиства.

Експресивна убиства су доминантна у структури извршених убиства на крагујевачком узорку, док су инструментална убиства у релативном и апсолутном смислу без статистички значајнијих разлика.

Виктимизације убиством су претежно вршене у граду и на отвореном простору (отворен простор/улица/парк). Месец као период извршења хомицида, у посматраном просторном и временском оквиру, није дао статистички значајније резултате на основу којих би се одређени месец, односно доба године, могли означити као фактори ризика криминализације убиством. Такође, не постоји статистички значајнија разлика у односу на дан у недељи као ризик виктимизације убиством.

Истраживање убиства у Крагујевцу, није потврдило универзално прихваћено феноменолошко обележје да се убиства извршавају у временском периоду између 20.00 и 02.00 часа. На територији града Крагујевца, највећи број

убистава је извршен у поподневним сатима, односно у временском периоду између 12.00 и 18.00 часова, а за којим следи временски период између 18.00 и 24.00 часова. Најмањи број убистава је извршен управо у ноћним стима, односно између 00.00 и 06.00 часова.

Ватрено оружје је доминантно средство извршења кривичног дела убиства. Скоро половина од укупног броја извршених виктимизација убиством је извршена ватреним оружјем. Скоро упола мање убистава извршено је ножем који је на другом месту по апсолутном броју извршених убистава.

Највећи ризик од виктимизације убиством је за особе мушког пола, који су у апсолутном смислу имали највише виктимизација (70.8%), док су жртве убистава у 20.8% случајева биле женског пола. Особе мушког пола су у 65.5% случајева биле жртве мушког извршиоца, што је по свему судећи фактор ризика, док су особе женског пола у укупним виктимизацијама жена, биле жртве мушкарца у 88.9% виктимизација. У том смислу идентичан је закључак да је доминантан облик убиства партнера управо убиство које врши мушкарац над супругом.

Такође, на основу резултата ретроспективног истраживања, извршиоци убистава на територији Крагујевца су се у феноменолошком смислу потврдили као хетерогена популација с обзиром на своје демографске и криминолошке карактеристике. Генерално, ипак је могуће дати одређене закључке о феноменолошким одликама хомициданата.

Од укупно извршених виктимизација у Крагујевцу (61), надлежним органима је пријављено 66 извршиоца. У структури извршиоца доминантно место заузимају мушки извршиоци са уделом од 92.4% свих виктимизација убиством. Однос мушких и женских извршилаца убиства је 1:12.2.

У апсолутном смислу, највише хомициданата оба пола имало је у између 35 и 44 година старости. Просечна старост извршилаца у апсолутном смислу је 39.44 (± 14.40) година. У укупној популацији мушких извршилаца кривичног дела убиства у крагујевачком узорку, просечна старост је износила 39.36 (± 14.77) година, док је у популацији извршилаца кривичног дела убиства у којима су особе женског пола просечна старост износила 40.4 (± 8.70) година.

Генерално, у највећем броју виктимизација, извршилац је био познат жртви (83.3%). У виктимолошком смислу, најризичнији степен блискости између извршиоца и жртве убиства, био је однос претходног познанства. Ипак, не

можемо изоставити да не поменемо да је трећина убистава извршена у релацијама између блиских сродника (родитеља, деце, брачног партнера или тазбинског односа).

Подаци у крагујевачком узорку су показали да је нешто мање од половине код мушких извршилаца забележен рецидив, док код жена извршилаца хомицида ни у једном случају није забележен рецидив. Такође, у извршењу кривичног дела убиства, извршилац је у 89% случајева кривично дело извршио сам, а у само 11% случајева у извршењу кривичног дела су учествовала два или више лица.

Општи закључак резултата овог истраживања је следећи:

- У ретроспективном истраживању, хомицид је најчешће извршаван у граду, на отвореном простору и то у поподневним сатима. Просечно је једно убиство извршено на сваких 66 дана;
- Ватрено оружје је средство са којим се најчешће извршава убиство;
- Просечни извршилац убиства је мушкарац, старости 39.36 (± 14.77) година, који је у познанству са жртвом убиства, у ранијем периоду није био склон вршењу кривичних дела и који, најчешће самостално, убиство врши примарним испољавањем насиља или је насиље у вези са афективним притиском ка наношењу повреда другој особи до њеног уништења.

Mr. Vladimir Šebek,

PHENOMENOLOGICAL CHARACTERISTICS OF HOMICIDE AND HOMICIDANTS

*Criminological research on the city of Kragujevac
for the period 1999-2009 year*

Phenomenological picture of criminality is in a constant change. In today`s world, there is an increase of criminal acts, especially the hardest manifestations of sanctioned behavior in which on the first place is criminal act of murder. The first step in opposition to occurrence of crime such as criminal act of murder is to learn its manifestations, frequency, number, diffusion, executors and the way how it was done. The main aim of this work is to bring closer the listed findings about the manifestations of a murder to phenomenology of a modern executor of criminal act of murder as well as the attempt of identification of factors for murder. Retrospective study included homicide data for the period 1999-2009 year performed in Sumadija district, or precisely in the territory of city Kragujevac with municipalities(Arandjelovac, Topola, Batocina, Lapovo, Raca, Knic).The examined parameters are the ones regarding executors, victims and the very act of murder. It was used the method of descriptive statistics of data which were recorded in judicial and state authorities. In a period of 1999-2009 there were 146 murder victimization and murders in attempt. Perfective form of murder was recorded in 61 cases while the number of reported was 66. According to the results of criminological study there was confirmed assumption about the heterogeneous population of the executors of criminal act of murders as well as the manifestations of criminal act. Nevertheless, connecting collected data it is possible to give certain conclusions about the phenomenological characteristics of homicide and homicidants which was presented in concluding remarks of this work.

Key words: *phenomenology, homicide, homicidant, demographic statistics.*